

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Природничий факультет
Кафедра здоров'я людини та корекційної освіти

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої Міжнародному Дню здоров'я
7 квітня 2011 року

Харків-2011

УДК 371.7+376
ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34
П24

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Микитюк О. М.**, докт. пед. наук, професор, проректор з наукової роботи, зав. кафедри анатомії та фізіології людини ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – **Бойчук Ю.Д.**, докт. пед. наук, професор, зав. кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Рекомендовано Вченою Радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 1 від 18 лютого 2011 р.)

П24 **Педагогіка здоров'я:** збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. О.М. Микитюка. – Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. – 356 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті методолого-теоретичні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Члени редколегії:

Синьов В. М., докт. пед. наук, професор, академік НАПН, директор Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова

Іонова О. М., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних наук ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Горашук В.П., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри фізичної реабілітації та валеології ЛНУ імені Тараса Шевченка

Гончаренко М.С., докт. біол. наук, професор, зав. кафедри валеології ХНУ імені В.Н. Каразіна, президент Української Асоціації валеологів

Харченко Л. П., докт. біол. наук, професор, декан природничого факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Страшко С. В., канд. біол. наук, професор, зав. кафедри медико-біологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я НПУ імені М. П. Драгоманова

Волкова І.В., зав. Центру формування здорового способу життя Харківської академії неперервної освіти

Кабацька О.В. Методичні підходи до формування культури здоров'я старшокласників.....	81
Кабусь Н.Д. Формування творчої особистості як умова збереження психічного здоров'я дітей, позбавлених батьківського піклування.....	82
Кебкало Т.Г., Палієнко О.А., Єрічева Т.Ю., Годун Н.І., Багмет В.С. З досвіду впровадження здоров'язбережувальних технологій в початковій школі.....	85
Ковальова С.М., Кочетова О.М., Руднева І.Д. Створення здоров'язберігаючого середовища в закладі освіти як основа для збереження та зміцнення здоров'я учнів гімназії.....	89
Коваль В.Є. Синергетичний підхід до оздоровчої стратегії навчання і виховання учнів у Мереш'янському медичному ліцеї.....	98
Комісова Т.Є., Голуб В.А. Фізичний розвиток дітей середнього та старшого шкільного віку, що мешкають у місті Харків.....	102
Коробко О.О., Ващенко О.В. Психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально небезпечних захворювань...	105
Коц В.П., Коц С.М. Оцінка способу життя людей похилого та старечого віку.....	113
Коцур Н.І., Годун Н.І. Гігієнічні аспекти збереження здоров'я школярів в умовах упровадження педагогічних технологій.....	116
Коцур Н.І., Гармаш Л.С., Товкун Л.П. Динаміка стану здоров'я учнів на першому році навчання.....	121
Кудін С.Ф., Савонова О.В. Психолого-педагогічні аспекти збереження професійного здоров'я педагога.....	124
Кузьмінов В.Н. До питання підвищення ефективності антинаркотичних профілактичних програм.....	127
Куліш О.В. Загартування учнів в оздоровчому таборі.....	129
Лопатіна Г.О., Линдіна Є.Ю. Використання здоров'язбережувальних технологій в умовах дошкільного навчального закладу.....	132
Лук'янова Ю.С. Готовність майбутнього інженера-педагога до використання здоров'язберігаючих технологій.....	141
Маруненко І.М. Формування здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів.....	145
Мельник Ю.Б. Психологічна культура педагогічних працівників як передумова формування культури здоров'я молоді.....	150
Міхєєнко О.І. Свідоме та відповідальне ставлення до власного здоров'я як умова формування культури здоров'я.....	153
Міщенко О.А. Зв'язок лекторської майстерності викладача із якістю використання інтерактивних методів викладання.....	159
Молчанюк О.В. Сучасні підходи до визначення змісту і структури здорового способу життя молоді.....	164
Мухіна О.Ю., Бойчук Ю.Д., Галій А.І. Основні шляхи профілактики енотробиозу серед дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах.....	168

ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Сучасні реалії педагогічної діяльності ставлять перед учителями ЗНЗ і викладачами ВНЗ підвищені вимоги щодо їхньої професійної компетентності, зокрема психологічної культури, актуалізують питання формування культури здоров'я дітей та молоді. Особливої гостроти набуває ця проблема в зв'язку з погіршенням здоров'я підростаючого покоління. Прояви негативних тенденцій у показниках здоров'я молоді викликають тривогу. За статистичними даними за останні роки у населення України зросла кількість хворих інфекційними, психоневрологічними захворюваннями тощо. У 2010 році середня тривалість життя українців стала меншою ніж у інших мешканців Європи на 11 років. Сьогодні Україна посіла перше місце в Європі з фізичного вимирання населення.

Така ситуація значною мірою зумовлена низкою факторів: складними соціально-економічними умовами життя сучасного суспільства (зниження життєвого рівня більшості сімей), забрудненням довкілля, недостатністю якісного медичного обслуговування, неповноцінним харчуванням, але перш за все, низьким рівнем культури здоров'я населення.

Сьогодні медицина переважно займається боротьбою з хворобами, тоді як профілактикою захворювань, формуванням здорового способу життя, культури здоров'я молоді змушені опікуватись педагогічні працівники. Це, безумовно, потребує створення спеціальних умов – здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі, але, перед усім, постає проблема комплексної підготовки педагогів до цієї діяльності. Крім того, це вимагає розробки відповідних навчальних програм (спекурсів, дисциплін) для студентської молоді та педагогічних працівників з метою підвищення їхньої фахової підготовки в цьому напрямі.

У рамках проведеного нами дослідження [4] розроблено програму курсу “Базиси культури здоров'я” для студентів ВНЗ [1]. Цю програму впроваджено в ХНПУ імені Г. С. Сковороди як спецкурс для підготовки студентів за фахом “соціальна педагогіка”. Проведено як теоретичні заняття (лекції та спеціалізовані семінари), так і організовано роботу студентів з проходження практики в ЗНЗ, під час якої вони мали змогу отримати практичний досвід щодо формування культури здоров'я в школярів. Реалізація програми забезпечила майбутніх педагогічних працівників базовими знаннями в цьому напрямі педагогічної діяльності, що підтверджується результатами анкетування та контрольними заходами з перевірки отриманих студентами знань і вмінь.

Важливим аспектом підготовки майбутніх педагогів у цьому напрямі є запровадження в означеному ВНЗ та інституті післядипломної освіти

педагогічних кадрів навчальної дисципліни “Основи психотехнологій” [3]. Метою курсу є посилення фахової підготовки студентів, психологічна освіта та формування психологічної культури майбутнього вчителя. Реалізація програми курсу сприяє доповненню, узагальненню та систематизації знань психологічного спрямування, здобутих у інших наукових галузях. Заняття розподілені на лекції, семінари, практичні та семінарсько-практичні, обов’язковою є індивідуальна робота, проводяться тренінгові заняття з розвитку професійної самосвідомості. Така диференціація форм навчання та інтеграція змісту програмового матеріалу забезпечує цілісність процесу.

Особлива роль при вивченні цих програм відведена розвиткові психологічної культури майбутнього педагогічного працівника. Звертаємо увагу, що мова йде не про психологічну освіту педагогічного працівника взагалі, яка сьогодні є загальноновизнаною нормою, а про розвиток психологічної культури особистості.

Психологічна культура особистості – складова культури людини, включає систему знань і способів діяльності, які спрямовані на пізнання особистістю своєї сутності та соціального оточення.

Психологічна культура особистості забезпечує здатність до рефлексії, самоаналізу, самопізнання, соціальної перцепції тощо. Завдяки їй педагог здійснює осмислення цілей, які він ставить у освітній діяльності, свої дії та отримані результати. Відбувається усвідомлення внутрішньо-особистісних змін і, поряд з цим, того впливу, який він здійснює на школярів/студентів (суб’єкт-об’єктні відношення).

Отже, психологічна культура педагогічного працівника має розглядатися в особистому та професійному ракурсах. Зосередимося на другому. За останні роки психологічна та педагогічна науки значно збагатились методологічними підходами (особистісно-зорієнтованим, компетентнісним тощо), технологіями (навчання, виховання, розвитку тощо), методиками та різноманітним психолого-педагогічним інструментарієм (анкети, тести тощо). Проте, наявність багажу цих знань у педагогічного працівника не є гарантією високого рівня його професійної психологічної культури.

Перш за все зазначимо, що, на наш погляд, професійна психологічна культура педагога повинна ґрунтуватися на гуманістичній парадигмі освіти з використанням комплексу підходів (культурологічного, цілісного та ін.) до розвитку особистості.

Професійна психологічна культура педагога включає: наявність системи психологічних знань з загальної психології, вікової та педагогічної психології, соціальної психології, основ психотехнологій; активне використання способів педагогічної діяльності в навчанні, вихованні, розвитку, соціалізації тощо; уміння реалізовувати освітні функції: інформаційно-пізнавальну, мотиваційну, емоційну, захисну, комунікативну, світоглядну та ін.; здатність до рефлексії, самоаналізу, самопізнання, самовдосконалення.

У цій статті ми не прагнули навести повний перелік компонентів психологічної культури чи здійснити ґрунтовний аналіз цього складного

феномену, а лише зазначили основні постулати, на які спираємось. Відповідно до поставленої проблеми, звертаємо увагу, що психологічна культура є запорукою певного психологічного комфорту особистості та її психічного здоров'я. Розглянувши зв'язок між психологічною культурою та психічним здоров'ям [2], ми дійшли висновку, що ці дві складові являють собою єдине ціле, вони є необхідною та важливою передумовою формування культури здоров'я.

Культуру здоров'я розуміємо як складову культури людства, що включає сукупність знань філософського, педагогічного, психологічного, медичного спрямувань, збагачує духовне, соціальне, психічне, фізичне життя індивіда, сприяє формуванню особистого ставлення до здоров'я та життєдіяльності, осмисленню людиною парадигм буття.

Навчальні заклади є майже єдиним соціальним інститутом суспільства, які сьогодні формують цінності здорового способу життя та культури здоров'я в молоді, а також займаються підвищенням кваліфікації педагогічних працівників у питаннях збереження та зміцнення здоров'я, поліпшення умов соціокультурного середовища існування молоді.

Отже, психологічна культура є важливою складовою культури людини, яка сприяє формуванню культури здоров'я особистості, нормальному розвитку та функціонуванню всіх складових індивідуального здоров'я (фізичного, психічного, соціального, духовного). Розвиток психологічної культури має стати невід'ємною складовою підготовки майбутнього педагога, що дозволить йому компетентно виконувати покладені на нього професійні обов'язки, а також відповідати сучасним вимогам щодо збереження та зміцнення здоров'я молоді в освітньому закладі. Реалізація означених вище програм у комплексі, забезпечує як студента, так і педагогічного працівника основами психологічної культури, що, в свою чергу, є підґрунтям для формування культури здоров'я. Подальша робота в цьому напрямі буде спрямована на обґрунтування отриманих наукових результатів і практичних рекомендацій щодо покращення ситуації зі здоров'ям молоді.

Література

1. Мельник Ю. Б. Базиси культури здоров'я: робоча прогр. курсу для студ. ВНЗ, слухачів інститутів післядипломної освіти, ФПК. – Х.: ХОГОКЗ, 2007. – 16 с.
2. Мельник Ю. Б. Концептуальні засади формування культури здоров'я особистості молодшого школяра: Монографія. – Х.: ХНПУ, 2011. – 244 с.
3. Мельник Ю. Б. Основи психотехнологій: прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу для студ. вищих навч. закладів. – 3-е вид. (перероб. і доп.). – Х.: ХНПУ, 2011. – 64 с.
4. Мельник Ю. Б. Соціально-педагогічні засади формування культури здоров'я в учнів початкової школи: Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.05. – Х., 2010. – 346 с.